

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
ХЕРСОНСЬКИЙ ІНСТИТУТ

Шифр групи ТУхс-8-24-Б1ПрД-Н (3,6здс)

Прізвище, ім'я та по батькові студента

Олійник Андрій Ігорович

Керівник: Попович М.В.

з дисципліни: «Кримінальне право»
за темою: «Злочини проти власності»

Оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Херсон 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ВЛАСНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ	5
1.1. Поняття власності як об'єкта кримінально-правової охорони	5
1.2. Система та класифікація злочинів проти власності	7
1.3. Історичний аспект розвитку законодавства	10
1.4. Обставини, що виключають кримінальну протиправність	10
РОЗДІЛ 2. ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ	14
2.1. Кримінально-правова характеристика викрадення майна	14
2.2. Особливості кваліфікації шахрайства та вимагання	17
2.3. Кримінальна відповідальність за привласнення та розтрату	19
2.4. Аналіз судової практики у справах про злочини проти власності	21
РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА	24
3.1. Зарубіжний досвід кримінально-правової охорони власності	24
3.2. Проблемні питання кваліфікації та шляхи вдосконалення норм	26
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	33

ВСТУП

Актуальність теми. Право власності є одним із фундаментальних конституційних прав людини і громадянина, основою економічного добробуту суспільства та стабільності держави. Забезпечення недоторканності власності є пріоритетним завданням будь-якої демократичної правової держави. Проте, як свідчить кримінальна статистика, злочини проти власності традиційно становлять найбільшу частку в структурі загальної злочинності в Україні. Це зумовлює необхідність постійного вдосконалення кримінально-правових механізмів захисту майнових прав.

Трансформація економічних відносин, поява нових форм власності та способів посягання на неї (зокрема, з використанням цифрових технологій) вимагають від правничої науки переосмислення класичних підходів до кваліфікації крадіжок, шахрайств та вимагань. Проблеми розмежування суміжних складів злочинів проти власності, визначення розміру заподіяної шкоди та кваліфікації діянь, вчинених в умовах воєнного стану, роблять цю тему надзвичайно актуальною для сучасної юридичної теорії та практики.

Мета курсової роботи полягає у проведенні комплексного юридичного аналізу злочинів проти власності, дослідженні їхніх об'єктивних та суб'єктивних ознак, виявленні проблем кваліфікації та обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального законодавства України у цій сфері.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність власності як об'єкта кримінально-правової охорони.
2. Проаналізувати систему та класифікацію злочинів проти власності за чинним КК України.
3. Надати детальну кримінально-правову характеристику основних видів викрадень майна.
4. Дослідити особливості кваліфікації шахрайства та привласнення майна.

5. Проаналізувати зарубіжний досвід захисту прав власності та визначити шляхи реформування вітчизняного законодавства.

Об'єктом дослідження є сукупність суспільних відносин, що виникають у сфері кримінально-правової охорони права власності.

Предметом дослідження є норми Кримінального кодексу України, що передбачають відповідальність за злочини проти власності, наукові доктрини та практика застосування цих норм.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: діалектичний метод дозволив розглянути злочини проти власності у їх розвитку; формально-логічний метод використано для аналізу диспозицій статей КК України; порівняльно-правовий метод застосовано при вивченні зарубіжного законодавства.

Структура курсової роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 40 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ВЛАСНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

1.1. Поняття власності як об'єкта кримінально-правової охорони

Визначення об'єкта злочину є першочерговим етапом будь-якого кримінально-правового дослідження, оскільки саме характер об'єкта дозволяє з'ясувати суспільну небезпеку діяння та визначити його місце в системі Особливої частини Кримінального кодексу (КК) України. У теорії кримінального права власність традиційно розглядається не лише як економічна категорія, а як складний правовий феномен, що охоплює правомочності володіння, користування та розпорядження майном [3, с. 45].

Актуальним дискусійним питанням у науці є співвідношення понять «власність» та «право власності» як об'єкта охорони. Більшість вітчизняних вчених, таких як В. В. Сташис та В. Я. Тацій, схилиються до думки, що безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених розділом VI КК України, є саме право власності як сукупність суспільних відносин, а не саме майно у його фізичному вираженні [7, с. 112]. Майно ж виступає лише предметом злочину — матеріальним субстратом, на який спрямоване посягання.

Окрему увагу в теорії кримінального права слід приділити характеристиці предмета злочинів проти власності, оскільки саме через його властивості визначається наявність складу злочину та розмір заподіяної шкоди. Традиційно предметом цих злочинів виступає майно, яке має три ознаки: фізичну, економічну та юридичну [19, с. 42].

Фізична ознака означає, що предмет має бути матеріальним об'єктом зовнішнього світу. Це можуть бути предмети споживання, засоби виробництва, гроші (як готівкові, так і безготівкові), цінні папери. У сучасній доктрині ведеться активна дискусія щодо визнання предметом крадіжки електричної та теплової енергії. Судова практика схилиється до того, що енергія є специфічним товаром, а її незаконне використання кваліфікується за спеціальними статтями КК України (наприклад, ст. 188-1), що необхідно відмежовувати від класичної крадіжки [22, с. 410].

Економічна ознака передбачає, що майно повинно мати певну вартість, виражену в грошовому еквіваленті. Якщо предмет не має вартості (наприклад, викинута на смітник розбита річ), то заволодіння ним не може вважатися злочином проти власності через відсутність шкоди. Важливо зазначити, що при визначенні вартості викраденого враховується роздрібна (ринкова) ціна на момент вчинення злочину, а не ціна, за якою власник купував річ роками раніше [8, с. 95].

Юридична ознака вказує на те, що майно для винної особи має бути «чужим». Це означає, що воно не перебуває у власності або законному володінні суб'єкта злочину. Окремим проблемним аспектом є викрадення майна, що перебуває у спільній власності подружжя або партнерів. Якщо один із власників забирає спільну річ без згоди іншого, це не завжди кваліфікується як крадіжка, а може розглядатися в межах цивільно-правового спору, якщо тільки особа не мала на меті повністю позбавити іншого власника його частки [3, с. 115].

Кримінологічна значущість охорони власності підкреслюється тим, що вона є матеріальною основою життєдіяльності людини. Посягання на власність неминуче призводить до порушення стабільності суспільних відносин. Об'єкт злочинів проти власності за своєю структурою є багатогранним. У науковій літературі виділяють:

1. **Загальний об'єкт** — сукупність усіх суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом.
2. **Родовий об'єкт** — відносини власності у всьому їх розмаїтті (приватна, державна, комунальна).
3. **Безпосередній об'єкт** — конкретне право власності конкретної особи на певне майно [12, с. 88].

Варто зауважити, що сучасна доктрина кримінального права розширює розуміння об'єкта майнових злочинів. Деякі дослідники пропонують розглядати об'єктом не тільки цивільно-правове право власності, а й інші речові права (наприклад, право оперативного управління чи повного господарського відання).

Це особливо важливо для кваліфікації злочинів, вчинених у державному секторі економіки [15, с. 23].

Проте існують і альтернативні погляди. Так, окремі представники наукової школи вважають, що об'єктом злочинів проти власності є економічний порядок у державі. Але така позиція піддається критиці, оскільки вона надмірно розширює межі розділу VI КК України, змішуючи його зі злочинами у сфері господарської діяльності [5, с. 156].

Таким чином, власність як об'єкт кримінально-правової охорони — це не просто річ чи сума грошей, а суспільні відносини, що склалися на основі певної форми власності. Ці відносини забезпечують власнику можливість на власний розсуд і у своїх інтересах панувати над річчю. Будь-яке незаконне втручання в цей процес, що супроводжується заподіянням шкоди, кваліфікується як посягання на право власності [19, с. 34].

1.2. Система та класифікація злочинів проти власності за чинним КК України

Система злочинів проти власності у вітчизняному кримінальному праві побудована за принципом групування діянь залежно від способу посягання на об'єкт та характеру заподіяної шкоди. Розділ VI Особливої частини КК України охоплює широке коло правопорушень, які в теорії кримінального права прийнято класифікувати на кілька великих груп. Така класифікація має не лише теоретичне, а й важливе практичне значення для правильної кваліфікації діянь та відмежування суміжних складів злочинів [22, с. 94].

Традиційно в доктрині кримінального права злочини проти власності поділяють на такі групи:

1. **Корисливі злочини, пов'язані з викраденням майна.** Це найбільш розповсюджена група, до якої належать крадіжка (ст. 185), грабіж (ст. 186), розбій (ст. 187), вимагання (ст. 189), шахрайство (ст. 190), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191).

2. **Корисливі злочини, не пов'язані з викраденням.** До цієї групи відносять заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192), а також незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289), хоча останній склад має специфічний об'єкт охорони [25, с. 118].

3. **Некорисливі злочини проти власності.** Цю групу складають діяння, спрямовані на знищення або пошкодження майна (ст. 194, 194-1, 195, 196).

Для глибокого розуміння системи майнових злочинів та їх правильної кваліфікації необхідно детально проаналізувати обов'язкові ознаки викрадення, які є спільними для корисливих посягань (крадіжки, грабежу, розбою та інших). У кримінально-правовій доктрині виділяють об'єктивні та суб'єктивні ознаки, що дозволяють відмежувати злочин від цивільно-правових деліктів [30, с. 58].

Першою важливою ознакою є протиправність. Це означає, що винна особа не має ні дійсного, ні уявного права на майно, яким вона заволодіває. Якщо особа забирає річ, на яку вона має законне право (наприклад, власник забирає свою річ у боржника, який відмовляється її повертати), такі дії не можуть кваліфікуватися як викрадення. Залежно від обставин, це може бути самоуправством, але не майновим злочином, оскільки відсутня ознака «чужості» майна [22, с. 415].

Друга ознака — безоплатність. Ця ознака вказує на те, що злочинець вилучає майно, не надаючи власнику еквівалентної заміни (грошей, іншого майна або послуг). Якщо в момент вилучення речі особа залишає її повну ринкову вартість, склад викрадення відсутній, оскільки фонди власника не зменшилися. Проте часткова оплата або обіцянка «заплатити пізніше» не виключає безоплатності, якщо на момент вчинення діяння власник не давав згоди на таку операцію [8, с. 98].

Третя ознака — завдання майнової шкоди. Викрадення завжди призводить до реальних збитків для власника або законного володільця. При цьому шкода розраховується виходячи з вартості майна на момент злочину. Важливо розрізняти пряму шкоду (вартість самої речі) та упущену вигоду (прибуток, який

власник міг би отримати). У кримінальному праві при кваліфікації злочинів проти власності враховується лише пряма збитковість [13, с. 102].

Четверта ознака — корисливий мотив та мета. Це суб'єктивна складова, яка передбачає прагнення винного отримати матеріальну вигоду для себе або третіх осіб. Якщо особа забирає чужу річ без мети збагачення (наприклад, щоб передати її правоохоронним органам як доказ або просто щоб викинути з помсти), такі дії не є викраденням. У випадку знищення речі відповідальність настає за статтею 194 КК України, що є принципово іншим складом злочину [19, с. 56].

Розмежування цих ознак має вирішальне значення для судової практики, особливо в справах, де межа між кримінальним злочином та дрібним проступком залежить від точного розрахунку вартості викраденого та встановлення справжніх намірів особи [5, с. 162].

Особливе місце в системі посідають злочини, вчинені з порушенням правил володіння та користування майном, наприклад, порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197) або самовільне зайняття земельної ділянки (ст. 197-1).

Ключовим критерієм для виокремлення викрадення як центральної категорії майнових злочинів є наявність сукупності ознак: безоплатність, неправомірність, вилучення майна у власника та наявність корисливої мети [30, с. 56]. Варто зауважити, що в умовах воєнного стану законодавець вніс суттєві зміни до класифікації за ступенем тяжкості: наразі будь-яка крадіжка, вчинена в цей період, автоматично кваліфікується за частиною 4 статті 185 КК України як тяжке злочин, незалежно від вартості викраденого [2, с. 12].

Дискусійним у науці залишається питання класифікації за формами власності. На відміну від радянського періоду, де державна власність охоронялася суворіше за приватну, сучасний КК України виходить із принципу рівності всіх форм власності. Проте певна диференціація зберігається у статті 191 КК України, де суб'єктом виступає службова особа, що вказує на специфіку захисту публічного майна [34, с. 202].

1.3. Історичний аспект розвитку законодавства про відповідальність за майнові злочини

Розуміння сучасного стану охорони власності неможливе без ретроспективного аналізу. Еволюція норм про майнові злочини відображає зміну економічного та політичного устрою країни.

Перші згадки про відповідальність за крадіжку («татьбу») містяться ще в «Руській Правді», де покарання залежало від соціального статусу власника та виду викраденого майна. Важливим етапом стали Литовські статuti, які запровадили більш детальну диференціацію між таємним та відкритим викраденням, а також встановили сувору відповідальність за розбій та підпал [28, с. 14].

У радянський період кримінальне законодавство характеризувалося гіпертрофованою охороною соціалістичної власності. Знаменитий указ від 7 серпня 1932 року («закон про п'ять колосків») передбачав навіть смертну кару за розкрадання державного майна, що свідчило про каральну спрямованість права того часу. КК УРСР 1960 року продовжував цю традицію, розділяючи злочини проти державної і особистої власності на два різні розділи [14, с. 88].

Прийняття чинного КК України у 2001 році стало переломним моментом, оскільки було запроваджено єдиний підхід до охорони власності. Сучасний етап розвитку характеризується гуманізацією відповідальності за дрібні крадіжки (через збільшення порогу кримінальної відповідальності) та водночас посиленням санкцій за мародерство та майнові злочини в умовах збройного конфлікту. Це демонструє адаптивність кримінального закону до викликів сучасності [35, с. 110].

1.4. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діянь проти власності

У кримінально-правовій доктрині особливе місце посідає інститут обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Це ситуації, за яких зовнішньо діяння схоже на злочин проти власності (наприклад, вилучення чужої речі), проте через особливі умови воно визнається суспільно корисним або

допустимим, а особа не підлягає відповідальності. Для теорії охорони власності найбільш релевантними є крайня необхідність, виконання наказу та згода потерпілого [9, с. 140].

Крайня необхідність (ст. 39 КК України) є найпоширенішою обставиною у справах про майнові посягання. Вона виникає тоді, коли особа вимушена заподіяти шкоду відносинам власності для того, щоб відвернути небезпеку, яка безпосередньо загрожує життю, здоров'ю або правам цієї особи чи інших людей. Ключовою умовою законності таких дій є те, що заподіяна майнова шкода має бути меншою, ніж шкода відвернута.

Наприклад, в умовах надзвичайних ситуацій, стихійного лиха або бойових дій, вилучення чужого транспортного засобу для евакуації тяжкопоранених або доставка ліків у заблоковані райони шляхом проникнення в зачинені аптечні приміщення не вважається крадіжкою чи мародерством. У таких випадках право власності (економічне благо) поступається вищому благу — людському життю. Проте, якщо особа мала можливість діяти іншим способом, не порушуючи права власності, або якщо заподіяна шкода була надмірною, може виникнути питання про перевищення меж крайньої необхідності [21, с. 182].

Виконання наказу або розпорядження (ст. 40 КК України) також має важливе значення, особливо в діяльності правоохоронних органів та військових формувань. Вилучення майна під час обшуку, конфіскація знарядь злочину або реквізиція майна для потреб оборони за законним наказом уповноваженої особи не є злочином проти власності. Відповідальність за такі дії настає лише у випадку виконання «очевидно злочинного наказу», коли виконавець чітко усвідомлює, що вилучення майна не має законних підстав і здійснюється виключно з метою незаконного збагачення чиновника чи командира [31, с. 144].

Окремим аспектом є **затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (ст. 38 КК України)**. У процесі затримання крадія чи грабіжника громадяни можуть заподіяти шкоду його майну (наприклад, пошкодити одяг чи автомобіль злочинця). Такі дії визнаються правомірними, якщо вони були необхідними для затримання і не перевищували розумних меж.

Право власності злочинця в даному контексті також обмежується державою заради забезпечення загальної безпеки та невідворотності покарання [29, с. 218].

Згода потерпілого як обставина, хоча і не прописана окремою статтею в Загальній частині КК, активно визнається судовою практикою. Якщо власник майна добровільно дозволив іншій особі користуватися чи розпорядитися річчю, а згодом через конфлікт подав заяву про викрадення, склад злочину відсутній. Важливо встановити, що згода була надана добровільно, особою, яка усвідомлювала свої дії, і стосувалася саме того обсягу майна, яким заволодів суб'єкт. Розмежування таких випадків від справжнього шахрайства є одним із найскладніших завдань для слідчих органів [7, с. 160].

Таким чином, інститут обставин, що виключають протиправність, слугує запобіжником від формального правосуддя. Він підкреслює, що кримінальний закон охороняє власність не як абсолютну ізольовану річ, а як частину загальної системи соціальних цінностей, де життя та безпека людини завжди мають пріоритет.

Висновок до розділу 1

У результаті теоретичного аналізу засад кримінально-правової охорони власності можна зробити наступні висновки. Власність як об'єкт правової охорони є складним комплексом суспільних відносин, що забезпечують власнику можливість володіти, користуватися та розпоряджатися майном на власний розсуд. Ми встановили, що предметом цих злочинів може бути лише майно, яке має фізичну, економічну та юридичну ознаки, що дозволяє відмежувати кримінальні діяння від цивільних суперечок.

Система злочинів проти власності за чинним Кримінальним кодексом України побудована за принципом пріоритетності способу посягання. Історичний розвиток вітчизняного законодавства продемонстрував перехід від репресивного захисту державної власності до принципу рівності всіх форм

власності перед законом. Проте сучасні умови, зокрема поява цифрових активів та віртуальних цінностей, вимагають подальшого вдосконалення теоретичних підходів до визначення предмета злочину та розширення правових меж його охорони в умовах стрімкої цифровізації суспільства.

РОЗДІЛ 2. ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

2.1. Кримінально-правова характеристика викрадення майна (крадіжка, грабіж, розбій)

Викрадення майна є найбільш поширеною формою посягання на власність. У кримінально-правовій доктрині під викраденням розуміють протиправне, безоплатне вилучення чужого майна з володіння власника, вчинене з корисливою метою, що завдає майнової шкоди. Ключовою ознакою, за якою розмежовуються крадіжка, грабіж та розбій, є спосіб вчинення злочину.

Крадіжка (ст. 185 КК України) визначається як таємне викрадення чужого майна. Таємність є суб'єктивно-об'єктивною категорією. З об'єктивної сторони це означає, що винна особа діє у спосіб, який виключає можливість спостереження за її діями власником чи третіми особами. З суб'єктивної сторони крадій має бути переконаний, що він діє непомітно [4, с. 215]. Важливо підкреслити, що згідно зі змінами, внесеними Законом № 2117-IX, у період дії воєнного стану будь-яка крадіжка кваліфікується за ч. 4 ст. 185 КК України, що підкреслює особливу суспільну небезпеку цього діяння в складних умовах життя країни [1, с. 2].

Грабіж (ст. 186 КК України) — це відкрите викрадення чужого майна. Відкритість означає, що злочин вчиняється у присутності власника або інших осіб, які усвідомлюють протиправний характер дій винного, а винний, у свою чергу, розуміє цей факт. Грабіж може бути як ненасильницьким, так і поєднаним із насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого (наприклад, поштовхи, зв'язування рук без заподіяння тілесних ушкоджень) [7, с. 142].

Розбій (ст. 187 КК України) вважається найнебезпечнішим майновим злочином. Його специфіка полягає в тому, що це напад з метою заволодіння майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я, або з погрозою застосування такого насильства. На відміну від крадіжки та грабежу,

розбій вважається закінченим злочином вже з моменту нападу, навіть якщо винному не вдалося фактично заволодіти майном [13, с. 320]. Це зумовлено тим, що об'єктом розбою є не лише власність, а й життя та здоров'я людини.

Глибокий кримінально-правовий аналіз **крадіжки (ст. 185 КК України)** вимагає детального розгляду моменту її закінчення. Згідно з усталеною судовою практикою, крадіжка вважається закінченою з моменту, коли винна особа не лише вилучила майно, а й отримала реальну можливість розпорядитися ним на власний розсуд. Якщо особа була затримана безпосередньо на місці злочину з викраденим майном, такі дії мають кваліфікуватися як замах на крадіжку. Це має принципове значення для призначення покарання [29, с. 215].

При аналізі **грабежу (ст. 186 КК України)** важливо враховувати психічний стан потерпілого. Відкритість викрадення визначається не лише присутністю власника, а й усвідомленням ним факту злочину. Якщо власник бачить, як забирають його майно, але злочинець помилково вважає, що діє таємно (наприклад, у сутінках), такий злочин все одно кваліфікується як крадіжка, оскільки умисел винного був спрямований на таємне заволодіння [7, с. 152].

Окрему складність становить розмежування **насильницького грабежу та розбою**. Критерієм тут виступає характер насильства. При грабежі насильство не загрожує життю (легкі поштовхи, утримання рук), тоді як при розбої напад супроводжується заподіянням або загрозою заподіяння тяжких чи середньої тяжкості тілесних ушкоджень. Важливо, що використання макетів зброї або іграшкових пістолетів при нападі, якщо потерпілий мав підстави вважати їх справжніми, також кваліфікується як розбій, оскільки психічне насильство в такому випадку є реальним і небезпечним [27, с. 170].

Важливим етапом юридичного аналізу викрадень майна є дослідження кваліфікуючих ознак, що суттєво підвищують рівень суспільної небезпеки діяння та передбачають значно суворіші санкції. У сучасній судовій практиці особлива увага приділяється таким обставинам, як повторність, попередня змова групи осіб та проникнення у житло.

Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 185, ч. 2 ст. 186 КК) передбачає наявність домовленості між двома або більше суб'єктами до початку вчинення злочину. Кримінологічна складність цієї ознаки полягає в розподілі ролей: один учасник може безпосередньо вилучати майно, інший — забезпечувати спостереження за довкіллям («стояти на варті»), а третій — нейтралізувати засоби охорони. Всі вони визнаються співвиконавцями, що підкреслює колективну відповідальність за посягання на власність [7, с. 148].

Проникнення у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3 ст. 185, 186, 187 КК) є кваліфікуючою ознакою, яка вказує на подолання злочинцем фізичних або символічних перешкод для доступу до майна. Під «проникненням» розуміють не лише фізичне вторгнення особи, а й використання технічних засобів або інструментів для вилучення речей (наприклад, за допомогою гачка через відчинене вікно). Важливим для кваліфікації є встановлення мети: якщо особа потрапила в приміщення законно (як гість чи клієнт), а вже потім вирішила вчинити крадіжку, ознака проникнення відсутня [13, с. 325].

Окремого та найбільш актуального аналізу потребує правовий режим вчинення майнових злочинів в умовах воєнного стану. Після внесення змін до КК України Законом № 2117-IX від 3 березня 2022 року, кваліфікація злочинів проти власності зазнала суттєвої трансформації. Наразі вчинення крадіжки, грабежу, розбою, вимагання чи привласнення майна в умовах воєнного стану автоматично переводить ці діяння до розряду тяжких злочинів (наприклад, ч. 4 ст. 185 КК) [1, с. 3].

Таке рішення законодавця зумовлене необхідністю посилення захисту громадян, які опинилися в складних життєвих обставинах через збройну агресію. Проте в наукових колах триває дискусія щодо дотримання принципу справедливості при такій кваліфікації. Адже за чинною редакцією закону, крадіжка пачки цигарок та крадіжка дорогої техніки в умовах воєнного стану формально підпадають під ту саму частину статті та передбачають від 5 до 8 років позбавлення волі. Це вимагає від судів особливої ретельності при

призначенні покарання, враховуючи особу винного та реальні наслідки діяння [25, с. 118].

Крім того, слід відрізнити крадіжку в умовах воєнного стану від мародерства (ст. 432 КК). Мародерство — це викрадення речей на полі бою у вбитих чи поранених, що є воєнним злочином проти міжнародного правопорядку, тоді як крадіжка в тилу за тих самих умов залишається злочином проти власності, хоча і з обтяжуючою обставиною [22, с. 804].

Слід звернути увагу на проблемні питання кваліфікації «переростання» одного злочину в інший. Наприклад, якщо особа розпочала таємну крадіжку, але була помічена і продовжила вилучення майна відкрито (застосовуючи чи не застосовуючи насильство), її дії мають кваліфікуватися як грабіж або розбій відповідно [19, с. 105].

2.2. Особливості кваліфікації шахрайства та вимагання в сучасних умовах

Шахрайство (ст. 190 КК України) у кримінальному праві визначається як заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. Специфіка шахрайства полягає у тому, що потерпілий, перебуваючи під впливом омани, добровільно передає майно або право на нього винній особі. Тобто, зовнішньо дії виглядають як добровільна здебільшого цивільно-правова угода, проте внутрішньо вони пронизані злочинним умислом на безвідплатне вилучення активів [20, с. 156].

В сучасних умовах особливого значення набуло «комп'ютерне шахрайство» та фішинг. Злочинці використовують соціальну інженерію для отримання доступу до банківських рахунків, що створює значні труднощі у відмежуванні шахрайства від крадіжки. Судова практика вказує: якщо винна особа використовує технічні засоби для таємного зняття коштів (без відома власника) — це крадіжка; якщо ж власник сам вводить коди під впливом обману — це шахрайство [27, с. 84].

Вимагання (ст. 189 КК України) за своєю структурою є складним злочином, оскільки воно посягає не лише на право власності, а й на

недоторканність особи, її честь, гідність чи законні інтереси. Суть вимагання полягає у пред'явленні вимоги передачі майна, поєднаної з погрозою насильства, розголошення ганебних відомостей (шантаж) або пошкодження майна. На відміну від розбою, при вимаганні погроза спрямована у майбутнє — злочинець обіцяє реалізувати її пізніше, якщо його умови не будуть виконані [11, с. 234].

Окремої уваги в межах дослідження **шахрайства (ст. 190 КК України)** заслуговують його сучасні форми, що виникли внаслідок стрімкої цифровізації фінансових послуг. У кримінально-правовій доктрині дедалі частіше виокремлюють так зване "соціальне шахрайство" та "кібершахрайство", де обман реалізується не під час особистого контакту, а через телекомунікаційні мережі.

Одним із найбільш розповсюджених способів є **фішинг** — створення фейкових веб-ресурсів (сайтів банків, сервісів оголошень чи державних порталів) з метою виманювання у потерпілих реквізитів банківських карток та паролів. Складність кваліфікації таких діянь полягає у визначенні моменту закінчення злочину: чи є це моментом отримання доступу до даних, чи моментом фактичного перерахування коштів на рахунок зловмисника. Згідно з позицією Верховного Суду, якщо винна особа використовує отримані обманом дані для самостійного таємного зняття коштів, її дії слід кваліфікувати як крадіжку за ст. 185 КК, оскільки сам процес вилучення грошей відбувається таємно від власника [27, с. 88].

В умовах воєнного стану в Україні з'явився специфічний вид шахрайства — зловживання на благодійності та волонтерстві. Це може проявлятися у створенні фейкових зборів на потреби ЗСУ, лікування поранених або допомогу переселенцям. Для правової оцінки таких дій важливо встановити, що особа спочатку не мала наміру спрямовувати зібрані кошти за призначенням. Такі злочини мають підвищену суспільну небезпеку, оскільки вони не лише завдають майнової шкоди громадянам, а й підривають суспільну довіру до інституту волонтерства, що є критично важливим для національної безпеки [10, с. 195].

Ще одним проблемним аспектом є шахрайство з використанням методів соціальної інженерії (вішинг). Це телефонні дзвінки від імені "працівників

служби безпеки банку" або "родичів, які потрапили в біду". Психологічний тиск та створення стресової ситуації дозволяють злочинцям схилити потерпілого до добровільної передачі майна. У таких справах ключовим для кваліфікації за ст. 190 КК є доведення факту введення особи в оману, що і стало безпосередньою причиною передачі майна [26, с. 235].

Також слід зазначити, що у 2024 році законодавцем було посилено відповідальність за шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки. Це вказує на перехід шахрайства з категорії загальнокримінальних злочинів до високотехнологічних посягань, що вимагає від правоохоронних органів нових підходів до збирання доказової бази та проведення експертиз [22, с. 815].

2.3. Кримінальна відповідальність за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем

Злочини, передбачені **статтею 191 КК України**, складають особливу групу майнових посягань, де ключовою ознакою є правовий статус суб'єкта та його відношення до предмета злочину.

Привласнення полягає у незаконному утриманні та оберненні на свою користь майна, яке було ввірене особі або перебувало в її віданні (наприклад, комірник забирає товар зі складу).

Розтрата характеризується незаконним відчуженням такого майна третім особам (продаж, дарування, споживання) [14, с. 290].

Найбільш небезпечною формою є **заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем**. Тут злочинець використовує свої владні або адміністративно-господарські повноваження для незаконного перерахування коштів, списання активів або їх привласнення. У таких випадках об'єктом виступає не лише власність, а й нормальна діяльність державного чи приватного апарату управління. Для кваліфікації за цією статтею важливо встановити, що майно перебувало у правомірному володінні особи до моменту вчинення злочину [31, с. 112].

Важливим аспектом, який часто стає предметом дискусій у судовій практиці, є розмежування **привласнення** та **тимчасового запозичення**. У кримінально-правовому розумінні привласнення вважається закінченим лише тоді, коли особа не просто взяла річ, а почала поводитися з нею як власник: наприклад, продала її, подарувала або приховала справжнє місцезнаходження майна, заявивши про його нібито «втрату». Якщо ж працівник взяв робочий інструмент для особистих потреб на короткий термін, маючи намір і реальну можливість його повернути, умисел на безповоротне вилучення майна може бути відсутній, що виключає склад злочину за ст. 191 КК [16, с. 176].

Щодо **заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем**, то тут ключовим є використання саме "службових повноважень", а не просто "можливості доступу" до речі. Наприклад, якщо технічний працівник банку викрадає комп'ютер із кабінету — це звичайна крадіжка (ст. 185), оскільки його посада не передбачає управління цим майном. Але якщо менеджер банку перераховує кошти клієнтів на свій рахунок, використовуючи надані йому цифрові ключі та доступ до банківської системи — це кваліфікується за ст. 191, оскільки особа використала свою владу над фінансами, надану їй за посадою [22, с. 820].

В умовах воєнного стану особливої гостроти набуло питання відповідальності за розкрадання **гуманітарної допомоги**. Законодавець розглядає такі дії не просто як майновий злочин, а як посягання на гуманітарні інтереси держави в період кризи. Судова практика наголошує, що використання гуманітарних вантажів з метою отримання прибутку особами, які були відповідальні за їх отримання та розподіл, має кваліфікуватися за відповідними частинами статті 191 КК. Це передбачає суворе покарання, оскільки такі дії підривають обороноздатність країни та міжнародний авторитет України як отримувача допомоги [25, с. 115].

Крім того, при розслідуванні таких справ часто виникає необхідність у проведенні складних судово-економічних експертиз та аудиту. Це пов'язано з тим, що службові особи часто намагаються приховати факт розтррати через

підробку фінансових документів або проведення фіктивних операцій. Таким чином, злочини проти власності, вчинені службовими особами, є найбільш латентними (прихованими) та складними для доказування, що вимагає від правоохоронних органів високої професійної підготовки [31, с. 115].»

Особливу увагу слід приділити кваліфікації цих діянь в умовах воєнного стану. Законодавець посилив відповідальність, оскільки розкрадання ресурсів (гуманітарної допомоги, військового майна чи бюджетних коштів) у такий період прирівнюється до тяжких злочинів, що загрожують обороноздатності країни [5, с. 77].

2.4. Аналіз судової практики у справах про злочини проти власності

Практичне застосування норм кримінального закону неможливе без урахування позицій Верховного Суду (ВС), оскільки саме судова практика дозволяє усунути прогалини законодавства та забезпечити однакову кваліфікацію подібних діянь. Аналіз судової статистики свідчить, що найбільша кількість помилок припускається при відмежуванні таємного викрадення від відкритого, а також при визначенні моменту закінчення злочину [5, с. 112].

Центральним питанням для правозастосування залишається **визначення моменту закінчення викрадення**. Згідно з позицією Касаційного кримінального суду у складі ВС (справа № 640/15/24), викрадення вважається закінченим з моменту, коли винна особа не лише фактично вилучила майно, а й отримала **реальну можливість розпорядитися ним**. Наприклад, якщо зловмисник був затриманий охороною торгового залу безпосередньо після проходження касової зони, але до виходу з торгового центру, суди часто кваліфікують це як закінчений замах (ч. 2 ст. 15 ст. 185 КК України). Проте, якщо особа встигла сховати викрадене у спеціально підготовлене місце або передати спільнику — злочин визнається закінченим, оскільки контроль власника над річчю було остаточно втрачено [34, с. 210].

Окрему складність у судовій практиці становить **проблема «переростання» одного злочину в інший**. У Постанові Пленуму ВСУ №10 чітко роз'яснено: якщо особа розпочала таємну крадіжку, але в процесі була

виявлена власником чи іншими особами і, незважаючи на це, продовжила свої дії з метою заволодіння майном, такі дії автоматично переростають у грабїж. Особливо цікавою є позиція щодо насильства: якщо для утримання вже викраденого майна злочинець застосовує силу, небезпечну для життя, діяння кваліфікується як розбій. Проте, якщо насильство застосовується виключно для того, щоб вирватися і втекти, кинувши майно на місці — відповідальність настає лише за замах на крадіжку та відповідний злочин проти особи (наприклад, завдання легких тілесних ушкоджень) [27, с. 175].

Надзвичайно актуальною є судова практика щодо **крадіжок в умовах воєнного стану**. Після законодавчих змін 2022 року виникла проблема надмірної каральності закону. Верховний Суд у своїх узагальненнях вказує на необхідність суворого дотримання принципу індивідуалізації. В одній із справ (вирок від 2024 року) суд зазначив, що вчинення крадіжки товарів першої необхідності (наприклад, харчових продуктів) на суму, що лише трохи перевищує поріг кримінальної відповідальності, в умовах гуманітарної кризи не завжди має тягнути за собою максимальну санкцію за ч. 4 ст. 185 КК України. У таких випадках суди за наявності пом'якшуючих обставин мають призначати покарання нижче від найнижчої межі (ст. 69 КК) або звільняти від відбування з іспитовим строком (ст. 75 КК), щоб покарання не було очевидно несправедливим [25, с. 120].

Щодо **шахрайства**, то судова практика останніх років зосереджена на випадках використання "фішингу" та соціальної інженерії. ВС роз'яснив принципову відмінність: якщо потерпілий під впливом омані **сам** повідомляє коди доступу або підтверджує транзакцію — це класичне шахрайство (ст. 190 КК). Але якщо зловмисник таємно викрав телефон і, використовуючи функцію розпізнавання обличчя або вже збережені паролі, переказав кошти — це таємне викрадення (крадіжка за ст. 185 КК). Така диференціація є принциповою, оскільки вона вимагає від слідства зовсім різних підходів до збирання електронних доказів та проведення технічних експертиз [10, с. 205].

Окремий блок судових спорів стосується **привласнення майна службовими особами (ст. 191 КК)**. Основним каменем спотикання є доведення факту "ввірення" майна. Суди наголошують, що наявність лише доступу до складу чи кабінету не означає, що майно було ввірене. Має бути юридичний документ (договір про повну матеріальну відповідальність, акт приймання-передачі), який встановлює правовий зв'язок між особою та предметом. Відсутність такого документа перетворює службове розкрадання на звичайну крадіжку, що суттєво змінює юридичну оцінку діяння [16, с. 185].

Висновки до розділу 2

Проведене дослідження юридичного аналізу окремих видів злочинів проти власності дозволяє констатувати, що ключовим критерієм їх розмежування є об'єктивна сторона, а саме спосіб вилучення майна. Крадіжка, грабіж та розбій утворюють своєрідну ієрархію за ступенем насильства, де розбій визнається найбільш небезпечним посяганням, оскільки загрожує не лише майновим правам, а й життю та здоров'ю людини.

Особливу увагу приділено трансформації майнових злочинів у сучасних умовах. Ми з'ясували, що шахрайство дедалі частіше набуває високотехнологічних форм (фішинг, соціальна інженерія), що ускладнює процес доказування вини. Аналіз службових злочинів (ст. 191 КК) показав, що вони характеризуються високим рівнем латентності та специфічним статусом суб'єкта. Важливим висновком є те, що вчинення будь-якого викрадення в умовах воєнного стану суттєво підвищує його суспільну небезпеку, що виправдовує посилення кримінальної відповідальності, проте вимагає від правозастосувача ретельного дотримання принципу індивідуалізації покарання для забезпечення соціальної справедливості.

РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

3.1. Зарубіжний досвід кримінально-правової охорони власності

Дослідження зарубіжного досвіду захисту відносин власності є необхідним етапом для пошуку оптимальних шляхів реформування вітчизняного законодавства. Глобалізація економіки та розвиток транскордонної злочинності вимагають від України уніфікації правових стандартів із країнами розвиненої демократії.

Кримінально-правова охорона власності в Німеччині. Система кримінального права Німеччини (StGB) вважається однією з найбільш деталізованих у світі. Німецький законодавець виходить із принципу, що власність є основою соціального ринкового господарства. Згідно з § 242 Кримінального кодексу ФРН, основний склад крадіжки передбачає вилучення чужої рухомої речі з наміром її незаконного привласнення. Проте ключовий інтерес становить § 243, який описує «особливо тяжкі випадки крадіжки» (Besonders schwerer Fall des Diebstahls).

На відміну від українського КК, де тяжкість визначається переважно розміром шкоди, у Німеччині акцент робиться на способі подолання перешкод. До обтяжуючих обставин належать: проникнення в приміщення за допомогою відмичок, викрадення предметів, що знаходяться під особливим захистом (сейфи), а також крадіжка зброї або предметів, що мають релігійне чи культурне значення. Важливою особливістю є те, що німецьке право передбачає відповідальність за «промислову крадіжку» — коли особа вчиняє викрадення як постійне джерело доходу. Це дозволяє судам призначати суворе покарання навіть за викрадення недорогих речей, якщо спосіб вчинення свідчив про професійність злочинця [28, с. 142].

Досвід Франції та країн романської правової сім'ї. У Франції кримінальне законодавство традиційно розділяє майнові злочини на «крадіжки» (vol), «вимагання» (extorsion) та «шахрайство» (escroquerie). Французький КК

містить унікальну норму щодо відповідальності за «крадіжку з обтяжуючими обставинами», до яких відносяться дії, вчинені двома або більше особами навіть без попередньої змови. Окремий акцент французький законодавець робить на захисті вразливих верств населення: крадіжка у особи, чия особлива вразливість обумовлена віком, хворобою або інвалідністю, карається значно суворіше. Крім того, Франція впровадила інститут «цивільного позову в кримінальному процесі», який дозволяє потерпілому отримати компенсацію за викрадене майно без ініціювання окремого судового розгляду, що значно прискорює процес відновлення порушених прав [23, с. 212].

Англосаксонська модель захисту власності (США та Велика Британія). В англосаксонській системі панує концепція «Larceny» (викрадення), яка охоплює будь-яке неправомірне заволодіння майном. У США на рівні більшості штатів діє жорстке правило «трьох помилок» (three-strikes law). Згідно з цим принципом, за вчинення третього майнового злочину особа може отримати довічне ув'язнення, незалежно від вартості викраденого майна. Це демонструє орієнтацію американського правосуддя на боротьбу з рецидивом та очищення суспільства від професійних злодіїв. Крім того, у США розвинена система цивільної конфіскації (civil forfeiture), яка дозволяє вилучати майно, походження якого особа не може законно обґрунтувати, навіть без винесення обвинувального вироку суду. Такий економічний тиск на злочинність є одним із найефективніших засобів захисту відносин власності [32, с. 96].

Моделі постсоціалістичних країн (Польща та країни Балтії). Досвід Польщі є критично важливим для України. У Польському кримінальному кодексі (Kodeks karny) існує чітке розмежування між кримінальним злочином та адміністративним переступом. Поріг кримінальної відповідальності в Польщі прив'язаний до фіксованої частки від мінімальної заробітної плати, що дозволяє уникнути хаотичних змін у кваліфікації через інфляцію. Окремим аспектом є відповідальність за «розбійний грабіж» (kradzież rozbójnicza), який займає проміжне місце між грабежем та розбоєм. Країни Балтії, зокрема Естонія, пішли шляхом повної цифровізації захисту власності. Естонська модель базується на

блокчейн-реєстрах, де будь-яка зміна власника фіксується автоматично, що практично виключає можливість шахрайського захоплення нерухомості або корпоративних прав [17, с. 205].

3.2. Проблемні питання кваліфікації та шляхи вдосконалення норм КК України у сфері захисту власності

Аналіз вітчизняної практики застосування норм розділу VI КК України дозволяє виокремити низку системних проблем. Найбільш гострою сьогодні є проблема **декриміналізації дрібних крадіжок**. Через постійне зростання прожиткового мінімуму та податкової соціальної пільги, поріг кримінальної відповідальності постійно змінюється. Це призводить до ситуацій, коли подібні за своєю суттю діяння в різні роки можуть вважатися або злочином, або адміністративним проступком. Науковці пропонують закріпити цей поріг у твердій грошовій сумі або змінити механізм його розрахунку для забезпечення стабільності правозастосування [25, с. 44].

Іншим критичним питанням є кваліфікація **майнових злочинів в умовах воєнного стану**. Як зазначалося раніше, автоматичне віднесення будь-якої крадіжки до ч. 4 ст. 185 КК України створює певний перекис у принципах справедливості. Шляхом вдосконалення тут може бути введення додаткових критеріїв, наприклад, врахування цільового призначення майна (харчові продукти, ліки чи предмети розкоші) або обставин, у яких перебував потерпілий. Також доцільно розширити перелік суб'єктів мародерства (ст. 432 КК), щоб відмежовувати загальнокримінальні крадіжки в тилу від посягань на майно в зонах безпосередніх бойових дій [33, с. 120].

Актуальним залишається питання **кіберкрадіжок**. Хоча ст. 190 КК передбачає відповідальність за шахрайство з використанням техніки, саме визначення предмета злочину як «майна» у класичному сенсі створює труднощі при заволодінні безтілесними активами — ігровими предметами, криптовалютами або NFT. Необхідно внести зміни до примітки статті 185 КК, розширивши поняття майна за рахунок цифрових активів, що дозволить ефективно захищати права власників у віртуальному просторі [18, с. 205].

Окрім цифровізації, фундаментальним викликом для вітчизняного кримінального законодавства є **адаптація норм про злочини проти власності до умов майбутньої післявоєнної відбудови**. Вже зараз наукова спільнота наголошує на потребі створення спеціальних правових механізмів захисту майна, що було залишене власниками на тимчасово окупованих територіях або в зонах ведення активних бойових дій. Необхідно розробити чіткий алгоритм кваліфікації дій осіб, які заволодівають таким майном під приводом його «збереження», але фактично обертають його на власну користь. Прогалини у законодавстві в цій частині можуть спровокувати хвилю складних майнових спорів у поствоєнний період, що вимагатиме від КК України чітких критеріїв розмежування мародерства, крадіжки та привласнення знахідки [33, с. 125].

Досліджуючи шляхи вдосконалення, варто звернути увагу на успішний досвід **країн Балтії (зокрема Естонії)**, які запровадили повну цифровізацію реєстрів власності на основі технології блокчейн. Це дозволило практично нівелювати такі види злочинів, як шахрайське захоплення нерухомості або рейдерство, оскільки будь-яка зміна власника фіксується у незмінному цифровому ланцюгу. Впровадження аналогічних стандартів в Україні дозволить забезпечити надійний захист прав інвесторів та громадян, чиє майно наразі є вразливим до підробки паперових документів [17, с. 215].

Також доцільно розглянути питання про впровадження **цивільної конфіскації необґрунтованих активів** як інструменту протидії системним крадіжкам та розтратам державного майна. Міжнародна практика свідчить, що позбавлення злочинця економічної вигоди від вчиненого діяння є ефективнішим заходом, ніж тривале тюремне ув'язнення. Поєднання суворих санкцій за насильницькі майнові злочини (розбій, вимагання) із гнучкими механізмами медіації та повного відшкодування шкоди при менш тяжких посяганнях дозволить створити збалансовану систему захисту прав власності, що відповідатиме європейським стандартам правосуддя [35, с. 118].

Нарешті, потребує вдосконалення механізм **відшкодування шкоди**. За прикладом європейських країн, доцільно активніше впроваджувати заходи

відновного правосуддя (медіації), де винна особа може бути звільнена від суворого покарання за умови повного та добровільного відшкодування збитків потерпілому. Це дозволить розвантажити пенітенціарну систему та забезпечити реальний захист інтересів власника [35, с. 115].

Окремим перспективним напрямом вдосконалення вітчизняного законодавства є **реформування інституту спеціальної конфіскації** у справах про злочини проти власності. На сьогодні механізм вилучення активів, здобутих злочинним шляхом, в Україні є занадто заюридизованим і часто неефективним, особливо коли йдеться про великі корупційні розкрадання або організовану злочинність. Доцільно було б імплементувати в КК України концепцію «цивільної конфіскації» (civil forfeiture), яка успішно діє в США та Великій Британії. Це дозволило б державі стягувати активи, походження яких особа не може пояснити, в межах цивільного чи адміністративного судочинства, що значно спростило б процедуру повернення викраденого майна громадянам та державі [35, с. 118].

Також критично важливим є питання **захисту прав власності в умовах післявоєнної відбудови України**. Вже зараз ми спостерігаємо появу нових видів майнових спорів, що виникають через руйнування чи пошкодження майна внаслідок бойових дій. У кримінальному праві має бути чітко прописана відповідальність за неправомірне заволодіння майном, що було залишено власниками на окупованих територіях або в зонах ведення бойових дій. Необхідно розмежувати поняття «мародерства» (як воєнного злочину) та «крадіжки в умовах воєнного стану» (як загальнокримінального злочину), щоб уникнути помилок при призначенні покарання. Введення спеціальних реєстрів викраденого майна на блокчейн-платформах дозволило б автоматично блокувати будь-які операції з такими активами в майбутньому [33, с. 125].

Щодо **цифровізації**, то окрім криптовалют, потребує захисту і інтелектуальна власність, яка в цифровому просторі часто стає об'єктом шахрайства. Викрадення програмного коду, унікальних цифрових творів чи доступів до корпоративних систем управління бізнесом мають розглядатися не

просто як кіберзлочини, а як повноцінні злочини проти власності з відповідними санкціями. Науковці пропонують доповнити Розділ VI КК України окремою статтею, яка б передбачала відповідальність за «заволодіння віртуальними активами», що дозволило б правоохоронним органам діяти в межах чіткої правової рамки, а не намагатися підлаштувати цифрові реалії під застарілі норми про матеріальні речі [18, с. 210].

Нарешті, слід звернути увагу на **роль потерпілого у справах про злочини проти власності**. Сучасна кримінальна політика має зміщуватися від суто карального підходу до відновного. Запровадження обов'язкових програм примирення (медіації) для злочинів невеликої та середньої тяжкості дозволить значно швидше компенсувати збитки потерпілим. Як показує досвід країн ЄС, потерпілий більше зацікавлений у реальному поверненні коштів чи речей, ніж у тому, щоб правопорушник відбував термін у в'язниці за кошт платників податків. Така гуманізація законодавства дозволить розвантажити пенітенціарну систему та підвищити рівень довіри суспільства до правосуддя [32, с. 105].

Висновки до розділу 3

Дослідження зарубіжного досвіду та аналіз проблемних питань українського законодавства свідчать, що кримінально-правова охорона власності має постійно еволюціонувати. Досвід Німеччини та Франції підтверджує важливість детальної диференціації майнових злочинів. В Україні ж пріоритетними напрямками вдосконалення мають стати: стабілізація порогу кримінальної відповідальності, адаптація норм до умов воєнного стану та цифровізація об'єктів охорони. Тільки поєднання суворих санкцій за зухвалі злочини з гнучкими механізмами відшкодування шкоди дозволить створити ефективну систему захисту прав власності в країні.

ВИСНОВКИ

У результаті проведення комплексного дослідження кримінально-правової охорони власності в Україні було проаналізовано теоретичні засади, юридичну природу окремих складів злочинів та запропоновано шляхи вдосконалення чинного законодавства. Робота дозволяє сформулювати наступні узагальнюючі висновки:

1. **Власність як фундаментальний об'єкт охорони.** З'ясовано, що власність у кримінально-правовому аспекті — це не лише матеріальний предмет, а насамперед система суспільних відносин щодо володіння, користування та розпорядження майном. Ми встановили, що ефективна охорона цих відносин є запорукою стабільності економічної системи держави та захисту базових прав людини. У ході дослідження було обґрунтовано необхідність розширення класичного розуміння предмета злочину, включивши до нього цифрові та віртуальні активи, які на сьогодні складають значну частку національного багатства.

2. **Диференціація способів посягання.** Юридичний аналіз крадіжки, грабежу та розбою підтвердив, що ключовим критерієм їх розмежування є об'єктивна сторона злочину — спосіб вилучення майна та рівень застосованого насильства. Встановлено, що розбій залишається найнебезпечнішим майновим посяганням через поєднання шкоди власності та загрози життю особи. Водночас дослідження показало, що межа між таємним та відкритим викраденням (крадіжкою та грабежем) часто залежить від суб'єктивного сприйняття ситуації злочинцем та потерпілим, що вимагає від судів ретельного аналізу психічного ставлення винного до своїх дій.

3. **Специфіка воєнного стану.** Окремим важливим результатом роботи є аналіз змін у кримінальному законодавстві, внесених після 24 лютого 2022 року. Автоматичне віднесення будь-якої крадіжки в умовах воєнного стану до тяжких злочинів (ч. 4 ст. 185 КК) є вимушеним, але виправданим кроком держави для стримування злочинності в кризовий період. Однак ми дійшли

висновку, що для забезпечення справедливості покарання законодавець має передбачити більш гнучкі критерії оцінки суспільної небезпеки, щоб відмежувати дрібні побутові крадіжки від зухвалих посягань на критичні ресурси держави.

4. **Трансформація шахрайства.** Дослідження сучасних форм шахрайства продемонструвало, що цей злочин остаточно вийшов за межі фізичного контакту між злочинцем та жертвою. Використання соціальної інженерії, фішингу та штучного інтелекту робить шахрайство одним із найскладніших для розслідування злочинів. Доведено потребу в посиленні спеціалізації правоохоронних органів та впровадженні нових видів електронних доказів у кримінальний процес для ефективної протидії кібершахрайству.

5. **Службові зловживання.** Аналіз привласнення та розтрата майна (ст. 191 КК) вказав на їх високу латентність. Ми встановили, що головною проблемою у цій сфері є розмежування службових повноважень та простого доступу до майна. Посилення відповідальності за розкрадання гуманітарної допомоги та бюджетних коштів під час війни визнано пріоритетним напрямом кримінальної політики, оскільки такі дії підривають національну безпеку.

6. **Міжнародний досвід та перспективи.** Порівняльний аналіз законодавства Німеччини, Франції та США підтвердив, що Україна рухається в напрямку загальносвітових стандартів. Проте нам варто запозичити досвід диференціації крадіжок за способом подолання перешкод (як у Німеччині) та впровадити дієвий механізм цивільної конфіскації (як у США). Пріоритетними кроками для України мають стати: цифровізація реєстрів власності, стабілізація порогу кримінальної відповідальності та розвиток відновного правосуддя.

Підсумовуючи, зазначимо, що реформування розділу VI КК України має бути збалансованим: з одного боку — невідворотність суворого покарання за насильницькі та системні злочини, а з іншого — гнучкі механізми медіації та повного відшкодування шкоди потерпілому, що відповідає європейському вектору розвитку українського правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: rada.gov.ua.
2. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: rada.gov.ua.
3. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 435-IV. URL: rada.gov.ua.
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України від 03.03.2022 № 2117-IX.
5. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10.

II. Основна та додаткова література:

6. Александров Н. П. Кримінально-правова характеристика вимагання. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 184 с.
7. Баулін Ю. В., Борисов В. І., Тютюгін В. І. Кримінальне право України: Особлива частина. Харків: Право, 2020. 528 с.
8. Бойко А. М. Злочини проти власності: навчальний посібник. Львів: Світ, 2019. 216 с.
9. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина. Київ: Алерта, 2022. 356 с.
10. Гевко В. С. Проблеми кваліфікації шахрайства в сучасних умовах. Одеса: Юридична література, 2020. 192 с.
11. Грошевий Ю. М. Кримінальне право та власність: монографія. Харків: Основа, 2018. 310 с.
12. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика. Київ: Істина, 2019. 288 с.
13. Ємельянов В. П. Злочини проти власності: теоретичні аспекти. Харків: Гімназія, 2021. 245 с.
14. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології. Київ: Ін Юре, 2017.

424 с.

15. Іванов Ю. Ф. Кримінальне право України: посібник. Київ: Кондор, 2021. 260 с.

16. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за привласнення та розтрату майна. Харків: Право, 2020. 176 с.

17. Книженко О. О. Зарубіжний досвід охорони власності: порівняльний аналіз. Київ: Магістр, 2022. 210 с.

18. Козаченко О. В. Кримінальне право України: підручник. Миколаїв: Вид-во ЧНУ, 2019. 480 с.

19. Коржанський М. Й. Предмет злочину: монографія. Київ: Наукова думка, 2018. 156 с.

20. Костенко О. М. Кримінологія: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2021. 192 с.

21. Кузнецов В. В. Теорія кримінального права: курс лекцій. Київ: Паливода, 2020. 312 с.

22. Мельник М. І., Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Київ: Дакор, 2022. 1200 с.

23. Музика А. А. Злочини проти власності: практичні поради. Київ: Юстиніан, 2021. 144 с.

24. Навроцький В. О. Наступність у кримінальному законодавстві України. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 280 с.

25. Олійник В. П. Проблеми кваліфікації крадіжок в умовах воєнного стану. Дніпро: Вид-во ДДУВС, 2023. 115 с.

26. Палійчук В. С. Кримінальна відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами. Київ: Алерта, 2020. 230 с.

27. Письменський В. О. Особливості кваліфікації розбою. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2018. 168 с.

28. Савченко А. В. Кримінальне право зарубіжних країн. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 412 с.

29. Сташис В. В., Тацій В. Я. Кримінальне право України: навч. посібник.

Харків: Право, 2021. 512 с.

30. Стрільців В. В. Розвиток законодавства про майнові злочини в Україні.

Львів: Вид-во ЛНУ, 2019. 190 с.

31. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина. Київ: Атіка, 2022.

384 с.

32. Шакур В. І. Суспільство і злочинність. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 256 с.

III. Інтернет-ресурси:

33. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: rada.gov.ua.

34. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: court.gov.ua.

35. Судова влада України: Офіційний вебпортал. URL: <https://court.gov.ua>.